

บทที่ 2

กฎหมายครอบครัว

ความหมาย

กฎหมายครอบครัว คือกฎหมายที่ว่าด้วยเรื่องของครอบครัวทั้งหมด โดยเริ่มตั้งแต่ทารกคลอดจากครรภ์มารดาและมีชีวิตอยู่รอด เจริญเติบโตจนเป็นหนุ่มสาวจนเป็นเหตุให้มีการสมรส และมีการสืบสายโลหิตตอ ๆ กันมา ในช่วงของการมีชีวิตอยู่ อาจจะมีการขัดแย้งกันบ้างระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายครอบครัวเพื่อไว้คุ้มครองป้องกัน ให้ความยุติธรรม ตลอดจนการวางระเบียบความสัมพันธ์ให้รู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวทุกคน

ประวัติความเป็นมาของกฎหมายครอบครัว

กฎหมายครอบครัวแต่เดิมเรียกว่า "กฎหมายลักษณะตัวเมีย" เป็นกฎหมายเก่าแก่ที่มีบัญญัติไว้หลายยุคหลายสมัย พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ใต้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเจ้าหน้าที่สละงานและรวบรวมกฎหมายทั้งหมด และจัดแยกความลักษณะของกฎหมาย เมื่อแก้ไขเสร็จเรียบร้อยแล้วได้เขียนเป็นฉบับหลวง 3 ฉบับ ซึ่งมีกฎหมายลักษณะตัวเมียรวมอยู่ด้วย ต่อมาหมอบริกเฮย์ และกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ได้จัดพิมพ์ขึ้น ฉบับที่กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์จัดพิมพ์ขึ้น เรียกว่า "กฎหมายราชบุรี" ต่อจากนั้นมาก็มีการประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยเรื่องครอบครัว และได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 โดยมีข้อบัญญัติไว้ว่า ... บทบัญญัติในบรรพนี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงการสมรสซึ่งมีอยู่ก่อนวันประกาศใช้ประมวลกฎหมายนี้ และความสัมพันธ์ในครอบครัวอันเกิดแต่การสมรสนั้น คืออยู่ที่ เป็นสามีภรรยาอันก่อนวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 ถือว่าเป็นคู่สมรสกันตามกฎหมาย ถ้าสามีไปจดทะเบียนกับหญิงอื่นหลังวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 การจดทะเบียนนั้นขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมาย เพราะเป็นการจดทะเบียนกับคู่สมรสของบุคคลอื่น การสมรสนี้อาจถูก

เลิกถอนได้ เมื่อศาลสั่งเลิกถอนการสมรสแล้ว หญิงคนใหม่ก็มีไรภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่มีสิทธิได้รับมรดกของสามี

สิทธิสตรีเท่าเทียมบุรุษ

สภาพของสุภาพสตรีไทยในปัจจุบันได้รับสิทธิเสรีภาพเสมอภาค เท่าเทียมกับสุภาพบุรุษอย่างสมบูรณ์แล้ว ตั้งแต่ 5 ตุลาคม 2519 นับว่าเป็นผลที่แสดงถึงความ เป็นประเทศที่ก้าวหน้า ก้าวถึงพัฒนา และการเป็นศรีภรรยาที่มีสมรรถภาพ สุภาพสตรีไทย ในอดีตมีสิทธิค้อยกว่าสุภาพบุรุษในหลาย ๆ เรื่อง ต่อมาสุภาพสตรีไทยเริ่มตื่นตัวขึ้น ประกอบกับทางรัฐบาลได้เปิดโอกาสให้สุภาพสตรีไทยเข้าเรียนกฎหมายได้ จึงมีสุภาพสตรี เรียนจบทางด้านกฎหมายเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ จนสามารถตั้งสมาคมเนติบัณฑิตสตรีทาง กฎหมาย นับว่าเป็นการเริ่มรณรงค์ของบรรดานักกฎหมายสตรีไทยในการขอสิทธิเท่าเทียม สุภาพบุรุษ

การต่อสู้ให้ไค้มาซึ่งสิทธิอันควรจะได้ไค้ไค้ประสบความสำเร็จขึ้นมาหลังจาก เกิดวันมหาวิปโยค 14 ตุลาคม 2516 ไค้มีการตั้งสภาเพื่อร่างรัฐธรรมนูญ มีสุภาพสตรี ได้รับแต่งตั้งเข้าสภามากมายหลายคน และทุกคนมีความต้องการที่จะแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันกับสุภาพบุรุษ ในที่สุดก็ประสบผลสำเร็จ เพราะทางสภา ไค้ผ่าน ร่างรัฐธรรมนูญใหม่ เกี่ยวกับการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งเกี่ยวกับครอบครัว ในมาตรา 28 บังไว้ว่า ให้สุภาพสตรีกับสุภาพบุรุษเท่าเทียมกัน และกฎหมายข้อใดที่ไม่เท่าเทียมกัน ให้ยกเลิกให้หมดภายใน 2 ปี คราวจนมาถึงวันที่ 5 ตุลาคม 2519 ท่านนายกรัฐมนตรี ในสมัยนั้น ไค้ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา ให้กฎหมายว่าด้วยความเท่าเทียมของ สุภาพสตรีและสุภาพบุรุษ ออกใช้เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2519 นับว่าสุภาพสตรีไค้สิทธิ เท่าเทียมสุภาพบุรุษอย่างสมบูรณ์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับครอบครัวฉบับใหม่นี้ มีสาระสำคัญ บางข้อก็คือ การจัดการเรื่องทรัพย์สิน สามีจะทำอะไรต้องขออนุญาตจากภรรยาเช่นเดียวกัน กับภรรยาจะจัดการเรื่องทรัพย์สินต้องขออนุญาตสามี สามีไปมีภรรยาอื่นภรรยาหลวง สามารถฟ้องหย่าและเรียกสินไหมทดแทนไค้

กฎหมายระหว่างคู่สมรส

ทั้งได้กล่าวมาแล้วว่า สังคมแพทริสติกแห่งยอมน่งเซริมและสนับสนุนสถาบันครอบครัว นอกจากจะได้อาศัยเกณฑ์ทางสังคมขึ้นมาคุ้มครองครอบครัวแล้ว สังคมย่อมตรากฎหมายขึ้นไว้สำหรับกิจการของครอบครัวด้วย โดยเหตุที่สมาชิกของครอบครัวเป็นผู้ใกล้ชิดสนิทสนม จึงต้องได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายหลายประการ จึงเป็นการสมควรที่สมาชิกของครอบครัวได้ศึกษากฎหมายครอบครัวอย่างแจ่มแจ้ง ดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติ
แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
(ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2519

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.
ให้ไว้ ณ วันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2519
เป็นปีที่ 31 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ
ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอม
ของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2519"

มาตรา 2 พระราชบัญญัติให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกความในมาตรา 20 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และ
ให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา 20 ผู้เยาว์จะบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำตามบท
บัญญัติมาตรา 1448"

มาตรา 4 ให้ยกเลิกมาตรา 37 มาตรา 38 มาตรา 39 มาตรา 40 มาตรา 41
มาตรา 42 มาตรา 43 มาตรา 50 และวรรคสองของมาตรา 137 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
หม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช
นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 28 วรรคสอง บัญญัติว่า ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน จำต้องแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ โดยแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 20 เพื่อให้สอดคล้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ มาตรา 1445 ซึ่งให้ศาลมีอำนาจอนุญาตให้ชายและหญิงที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ ทำการสมรสได้ โดยบัญญัติให้ชายหญิงซึ่งได้รับอนุญาตจากศาล ทำการสมรสได้ก่อนอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์บรรลุนิติภาวะโดยการสมรส นอกจากนี้ได้พิจารณาเห็นว่า มาตรา 37 มาตรา 38 มาตรา 39 มาตรา 40 มาตรา 41 มาตรา 42 มาตรา 43 มาตรา 50 และวรรคสองของมาตรา 137 เป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิสตรี สมควรยกเลิกเสีย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

พระราชบัญญัติ
 ให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมาย
 แพ่งและพาณิชย์ ที่โคตรวจรรำระใหม่
 พ.ศ. 2519

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.
 ให้ไว้ ณ วันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2519
 เป็นปีที่ 31 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ
 ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
 เสียใหม่

จึงทรงโปรดพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอม
 ของรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 แห่ง
 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่โคตรวจรรำระใหม่ พ.ศ. 2519"

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา
 เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิกบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งได้ใช้
 บังคับโดยพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช
 2477 และให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่โคตรวจรรำระใหม่ ท้าย
 พระราชบัญญัตินี้แทน เว้นแต่ในกรณีที่พระราชบัญญัตินี้บัญญัติเป็นอย่างอื่น

มาตรา 4 บทบัญญัติ บรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตราจ
 ชำระใหม่ท้ายพระราชบัญญัตินี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงบทบัญญัติมาตรา 4 และมาตรา 5 แห่ง
 พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช 2477

มาตรา 5 บทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตราจ
 ชำระใหม่ ท้ายพระราชบัญญัตินี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์ของการหมั้น การสมรส สัญญา
 ก่อนสมรส การเป็นบิดามารดากับบุตร การเป็นแม่ปกครอง การเป็นผู้อนุญาตหรือผู้พิทักษ์และการ
 รั้งบุตรอนุธรรม ที่ได้มีอยู่แล้วในวันซึ่งบังคับบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
 ที่ได้ตราชำระใหม่ท้ายพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 6 การเปลี่ยนแปลงเพิกถอนสัญญาก่อนการสมรส ซึ่งสัญญาก่อนสมรสนั้น
 ได้ทำขึ้นไว้ก่อนวันซึ่งบังคับบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตราจ
 ชำระใหม่ ท้ายพระราชบัญญัตินี้ ให้กระทำได้โดยคู่สมรสนำหนังสือสัญญาก่อนสมรสพร้อมด้วยข้อตกลงการ
 เปลี่ยนแปลงเพิกถอน ไปยื่นต่อนายทะเบียนสมรส ณ ท้องที่ที่ตนทำการสมรสและให้นายทะเบียน
 สมรสทำการเปลี่ยนแปลงเพิกถอนสัญญาก่อนสมรสไว้ในทะเบียนสมรส และแนบหนังสือสัญญาก่อน
 สมรสพร้อมด้วยข้อตกลงเปลี่ยนแปลงเพิกถอนไว้ท้ายทะเบียนสมรสด้วย

การเปลี่ยนแปลงเพิกถอนสัญญาก่อนสมรสจะกระทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจาก
 ศาลตามเงื่อนไข และกรณีที่ระบุไว้ในมาตรา 1467 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้
 ตราชำระใหม่ ท้ายพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 7 บทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตราจ
 ชำระใหม่ท้ายพระราชบัญญัตินี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงอำนาจการพิทักษ์สินทรัพย์ที่คู่สมรสฝ่ายใด
 ฝ่ายหนึ่งได้มีอยู่แล้วในวันซึ่งบังคับบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตราจ
 ชำระใหม่ท้ายพระราชบัญญัตินี้ แต่ให้ถือว่าสินเกินตามบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง
 และพาณิชย์เดิมของฝ่ายใดเป็นสินส่วนตัวตามบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
 ที่ได้ตราชำระใหม่ท้ายพระราชบัญญัตินี้ของฝ่ายนั้น

เพื่อประโยชน์แห่งมาตราชั้น ถ้าผู้สมรสฝ่ายใดเป็นผู้จัดการสินสมรสแต่ฝ่ายเดียว ให้ถือว่าผู้สมรสอีกฝ่ายหนึ่งได้ยินยอมให้ผู้สมรสฝ่ายนั้นจัดการสินสมรสและสินส่วนตัว ตามวรรคหนึ่ง ของตนด้วย

ในกรณีที่ผู้สมรสฝ่ายใด ประสงค์จะใช้อำนาจจัดการสินส่วนตัวตามวรรคหนึ่งที่เป็นส่วน ของตน ถ้าผู้สมรสที่มีใจเป็นผู้จัดการสินสมรสให้แจ้งให้ผู้สมรสอีกฝ่ายหนึ่งทราบ และให้ผู้สมรสทั้งสองฝ่ายร่วมกันจัดการแบ่งสินส่วนตัวดังกล่าว ที่อยู่ในสภาพที่แบ่งได้ให้แก่ฝ่ายที่ประสงค์จะจัดการ แต่หากสินส่วนตัวนั้น ไม่อยู่ในสภาพที่แบ่งได้ให้ทั้งสองฝ่ายจัดการร่วมกัน

มาตรา 8 บทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่โคตรวจชำระใหม่ ท้ายพระราชบัญญัตินี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงการจัดการสินเดิมที่เปลี่ยนเป็นสินส่วนตัว ตามมาตรา 7 ซึ่งโคตรกระทำไปแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา 9 บรรดาอายุความหรือระยะเวลาที่บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โคตรกำหนดไว้ก่อนวันที่ใช้บังคับบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่โคตรวจชำระใหม่ท้ายพระราชบัญญัตินี้ ถ้าหากยังไม่สิ้นสุดลงในวันที่ใช้บังคับบทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่โคตรวจชำระใหม่ท้ายพระราชบัญญัตินี้ และอายุความหรือระยะเวลาที่กำหนด ขึ้นใหม่นั้น แตกต่างกับอายุความหรือระยะเวลาที่กำหนดไว้แต่เดิมก็ให้นำอายุความหรือระยะเวลา ที่ยาวกว่ามาบังคับ

มาตรา 10 คำว่า "คำอุปการะเลี้ยงดู" ในบรรดาบทกฎหมายซึ่งมีความหมายถึง คำอุปการะเลี้ยงดูตามนัยของบทบัญญัติ มาตรา 1506 และมาตรา 1507 แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์เดิมนั้น ให้ใช้คำว่า "คำเลี้ยงชีพ" แทน

มาตรา 11 บทบัญญัติแห่งกฎหมายโคตรอ้างถึงบรรพ หรือบทบัญญัติในบรรพ 5 แห่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เดิม ให้ถือว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นอ้างถึงบรรพ 5 หรือบทบัญญัติ ในบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่โคตรวจชำระใหม่ท้ายพระราชบัญญัตินี้ ในบท บาดรที่มีนัยเช่นเดียวกัน แล้วแต่กรณี

มาตรา 12 ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้.

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช

นายกรัฐมนตรี

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บรรพ 5

ครอบครัว

ลักษณะ 1

การสมรส

หมวด 1 การหมั้น

มาตรา 1435 การหมั้นจะทำได้คือเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว

การหมั้นที่ฝ่ายใดเป็นหมั้นเดียวหรือคนหนึ่ง เป็นโมฆะ

มาตรา 1436 ผู้เยาว์จะทำการหมั้นได้ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลทั้งต่อไปนี้

- (1) บิดาและมารดา ในกรณีที่มิทั้งบิดามารดา
- (2) บิดาหรือมารดา ในกรณีที่มิมารดาหรือบิดาตายหรือถูกถอนอำนาจ

ปกครอง

- (3) ผู้ปกครอง ในกรณีที่ไม่มีบิดามารดา หรือมีบิดาหรือมารดาแต่ถูก

ถอนอำนาจปกครอง

การหมั้นที่ผู้เยาว์ทำโดยปราศจากความยินยอมดังกล่าว เป็นโมฆะ

มาตรา 1437 ของหมั้นเป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายให้ไว้แก่หญิง เพื่อเป็นหลักฐาน

การหมั้นและประกันว่าจะสมรสกับหญิงนั้น

ของหมั้นให้ตกเป็นสิทธิแก่หญิง เมื่อได้ทำการสมรสแล้ว

สินสอด เป็นทรัพย์สินซึ่งฝ่ายชายให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิง เพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรส ถ้าไม่มีการสมรส ชายเรียกคืนได้

มาตรา 1438 การหมั้นไม่เป็นเหตุที่จะร้องขอให้ศาลบังคับให้สมรสได้ ถ้าไม่มีข้อตกลงกันไว้ว่าจะให้เข้าพิธีในเมื่อถึงสัญญาหมั้น ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ

มาตรา 1439 เมื่อมีการหมั้นแล้ว ถ้าฝ่ายใดผิดสัญญาหมั้นอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิ เรียกร้องใช้ค่าทดแทน ในกรณีที่มีของหมั้น ถ้าฝ่ายชายผิดสัญญาหมั้นให้ของหมั้นตกเป็น สิทธิแก่หญิงถ้าฝ่ายหญิงผิดสัญญาหมั้นให้คืนของหมั้นแก่ฝ่ายชาย

มาตรา 1440 ค่าทดแทนนั้นอาจเรียกได้ ดังต่อไปนี้

- (1) ทดแทนความเสียหายต่อกายหรือชื่อเสียงแห่งชายหรือหญิงนั้น
- (2) ทดแทนความเสียหายเนื่องจากการที่คู่หมั้น บิดา มารดา หรือ บุคคลผู้กระทำการในฐานะ เช่นบิดา มารดา ใกล้เคียง หรือต้องตกเป็นลูกหนี้เนื่องในการเตรียม การสมรสโดยสุจริตและความสมควร
- (3) ทดแทนความเสียหายเนื่องจากการที่คู่หมั้นได้จัดการทรัพย์สินหรือ การอื่นอันเกี่ยวแก่อาชีพหรือทางหาหาได้ของตนโดยไม่โดยสมควรด้วยการคาดหมายว่าจะได้ มีการสมรส

ในกรณีที่หญิงเป็นคู่มีสิทธิใช้ค่าทดแทน ศาลอาจชี้ราคาของหมั้นที่ตกเป็นสิทธิแก่ หญิงนั้นเป็นค่าทดแทนทั้งหมดหรือเป็นส่วนหนึ่งของค่าทดแทนที่หญิงพึงได้รับ หรือศาลอาจให้ค่า ทดแทนโดยไม่คำนึงถึงของหมั้นที่ตกเป็นสิทธิแก่หญิงนั้นก็ได้

มาตรา 1441 ถ้าคู่หมั้นฝ่ายหนึ่งตายก่อนสมรสอีกฝ่ายหนึ่งจะเรียกร้องค่าทดแทน มิได้ ในกรณีที่มีของหมั้น ถ้าหญิงตายให้ฝ่ายหญิงคืนแก่ฝ่ายชาย แต่ถ้าชายตายไม่ต้องคืนของ หมั้น

มาตรา 1442 ในกรณีมีเหตุสำคัญอันเกิดแก่หญิงคู่หมั้นทำให้ชายไม่สมควรสมรส กับหญิงนั้น ชายมีสิทธิบอกเลิกสัญญาหมั้นได้และให้หญิงคืนของหมั้นแก่ชาย

มาตรา 1443 ในกรณีมีเหตุสำคัญอันเกิดแก่ชายคู่หมั้น ทำให้หญิงไม่สมควรสมรส กับชายนั้น หญิงมีสิทธิบอกเลิกสัญญาหมั้นได้โดยมีค้ำคืนของหมั้นแก่ชาย

มาตรา 1444 ถ้าเหตุอื่นทำให้คู่หมั้นบอกเลิกสัญญาหมั้นเป็นเพราะการกระทำชั่วอย่างร้ายแรงของคู่หมั้นอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งได้กระทำภายหลังการหมั้น คู่หมั้นผู้กระทำชั่วอย่างร้ายแรงนั้นต้องรับผิดชอบค่าทดแทนแก่คู่หมั้นผู้ไร้สิทธิบอกเลิกสัญญาหมั้นเสมือนเป็นผู้เลิกสัญญาหมั้น

มาตรา 1445 ชายคู่หมั้นอาจเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นซึ่งได้ร่วมประเวณีกับหญิงคู่หมั้นโดยรู้หรือควรจะรู้ว่าหญิงคู่หมั้นกับชายคู่หมั้นนั้นแล้วได้ เมื่อชายคู่หมั้นได้บอกเลิกสัญญาหมั้นตามมาตรา 1442 แล้ว

มาตรา 1446 ชายคู่หมั้นอาจเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นซึ่งได้ข่มขืนกระทำชำเราหรือพยายามข่มขืนกระทำชำเราหญิงคู่หมั้นโดยรู้หรือควรจะรู้ว่าหญิงคู่หมั้นแล้วได้โดยไม่ต้องบอกเลิกสัญญาหมั้น

มาตรา 1447 ค่าทดแทนอันจะพึงชดใช้แก่กันตามหมวดนี้ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์

สิทธิเรียกร้องค่าทดแทนตามมาตรา 1440 (1) หรือ (3) มาตรา 1444 มาตรา 1445 หรือมาตรา 1446 นั้นไม่อาจโอนกันได้และไม่ตกสืบไปถึงทายาท เว้นแต่สิทธินั้นจะได้รับการสืบทอดไว้เป็นหนังสือ หรือผู้เสียหายได้เริ่มฟ้องคดีตามสิทธินั้นแล้ว

สิทธิเรียกร้องค่าทดแทนตามความในหมวดนี้ ให้มีอายุความหกเดือน

หมวด 2

เงื่อนไขแห่งการสมรส

มาตรา 1448 การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้

มาตรา 1449 การสมรสจะกระทำมิได้ ถ้าชายหรือหญิงเป็นบุคคลวิกลจริตหรือเป็นบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

มาตรา 1450 ชายหญิงซึ่งเป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปหรือของมาทีเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแม่บิดหรือมารดา ก็จะทำการสมรสกันไม่ได้ ความเป็นญาติดังกล่าวมานี้ให้ถือตามสาโลหิต โดยไม่คำนึงว่าจะเป็ญาติโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

มาตรา 1451 ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมจะสมรสกันไม่ได้

มาตรา 1452 ชายหรือหญิงจะทำการสมรสในขณะที่ตนมีคู่สมรสอยู่ไม่ได้

มาตรา 1453 หญิงที่สามีตายหรือที่การสมรสสิ้นสุดลงด้วยประการอื่นจะทำการสมรสใหม่ได้ก็ต่อเมื่อการสิ้นสุดแห่งการสมรสโดยานพ้นไปแล้วไม่น้อยกว่าสามร้อยสิบวัน เว้นแต่

(1) คลอดบุตรแล้วในระหว่างนั้น

(2) สมรสกับคู่สมรสเดิม

(3) มีใบรับรองแพทย์ประกาศนียบัตรหรือปริญญาซึ่งเป็นผู้ประกอบการรักษาโรคในสาขาเวชกรรมใดตามกฎหมายว่ามิได้มีกรรม หรือ

(4) มีคำสั่งของศาลให้สมรสได้

มาตรา 1454 ผู้เยาว์จะทำการสมรสให้นำความในมาตรา 1436 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 1455 การให้ความยินยอมให้ทำการสมรสจะกระทำได้นั้นโดย

(1) ลงลายมือชื่อในทะเบียนขณะจดทะเบียนสมรส

(2) ทำเป็นหนังสือแสดงความยินยอมโดยระบุชื่อผู้จะสมรสทั้งสองฝ่าย และลงลายมือชื่อของผู้ให้ความยินยอม

(3) ถ้ามีเหตุจำเป็น จะให้ความยินยอมด้วยวาจาต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนก็ได้

ความยินยอมนั้น เมื่อให้แล้วถอนไม่ได้

มาตรา 1456 ถ้าไม่มีผู้ที่มีอำนาจให้ความยินยอมตามมาตรา 1454 หรือมี
แต่ไม่ให้ความยินยอมหรือไม่อยู่ในสภาพที่อาจให้ความยินยอม หรือโดยพฤติการณ์ผู้เยาว์ไม่
อาจขอความยินยอมได้ ผู้เยาว์อาจร้องขอศาลเพื่ออนุญาตให้ทำการสมรส

มาตรา 1457 การสมรสตามประมวลกฎหมายนี้จะมีได้เฉพาะเมื่อได้จก
ทะเบียนแล้วเท่านั้น

มาตรา 1458 การสมรสจะทำได้เมื่อชายหญิงยินยอมเป็นสามีภริยากัน
และต้องแสดงการยินยอมนั้นให้ปรากฏโดยเปิดเผยต่อหน้านายทะเบียนและให้นายทะเบียน
บันทึกความยินยอมนั้นไว้ด้วย

มาตรา 1459 การสมรสในต่างประเทศระหว่างคนที่มีสัญชาติไทยด้วยกัน
หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสัญชาติไทย จะทำตามแบบที่กำหนดไว้ตามกฎหมายไทยหรือกฎหมาย
แห่งประเทศนั้นก็ไ้

ในกรณีที่ผู้สมรสประสงค์จะจดทะเบียนตามกฎหมายไทย ให้พนักงานทูตหรือ
กงสุลไทยเป็นผู้รับจดทะเบียน

มาตรา 1460 เมื่อมีพฤติการณ์พิเศษซึ่งไม่อาจทำการจดทะเบียนสมรสต่อ
นายทะเบียนได้ เพราะชายหรือหญิงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายตกอยู่ในอันตรายใกล้
ความตาย หรืออยู่ในภาวะการรบหรือสงคราม ถ้าชายและหญิงนั้นได้แสดงเจตนาจะสมรส
กันต่อหน้าบุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะที่อยู่ ณ ที่นั้นแล้ว ให้บุคคลดังกล่าวแจ้งการแสดงความ
ขอทำการสมรสของชายและหญิงนั้นไว้เป็นหลักฐาน และต่อมาชายหญิงได้จดทะเบียนสมรส
กันภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่อาจทำการจดทะเบียนก่อนนายทะเบียนได้ โดยแสดงหลักฐาน
ก่อนนายทะเบียนและให้นายทะเบียนแจ้งวัน ๔ เดือน ปี สถานที่ที่แสดงเจตนาขอทำการสมรส
และพฤติการณ์พิเศษนั้นไว้ในทะเบียนสมรส ให้ถือว่าวันแสดงเจตนาขอทำการสมรสต่อบุคคล
ดังกล่าวเป็นวันจดทะเบียนสมรสก่อนนายทะเบียนแล้ว

ความในมาตรานี้มิให้ใช้บังคับถ้าหากจะมีการสมรสในวันแสดงเจตนาขอทำการ
สมรส การสมรสนั้นจะตกเป็นโมฆะ

หมวด 3

ความสัมพันธ์ระหว่างสามภริยา

มาตรา 1461 สามภริยาต้องอยู่กินด้วยกันฉันสามภริยา

สามภริยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตน

มาตรา 1462 ถ้าการอยู่รวมกันจะเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ หรือ

ทำลายความ바สุขสบายมากของสามภริยาฝ่ายที่จะต้องรับอันตรายหรือความเสียหาย
อาจร้องขอศาลขอให้สั่งอนุญาตให้ตนอยู่ต่างหากในระหว่างที่เหตุนั้น ๆ ยังมีอยู่ก็ได้ ในกรณี
เช่นนี้ศาลจะกำหนดจำนวนค่าอุปการะเลี้ยงดูให้ฝ่ายหนึ่งเสียให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งตามควรแก่
พฤติการณ์ก็ได้

มาตรา 1463 ในกรณีที่ศาลสั่งให้สามภริยาเป็นคนที่ไร้ความสามารถหรือ
เสมือนไร้ความสามารถ ภริยาหรือสามียอมเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ แต่เมื่อผู้มีส่วนได้เสีย
หรืออัยการร้องขอและฉามีเหตุสำคัญ ศาลจะตั้งผู้อื่นเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ก็ได้

มาตรา 1464 ในกรณีที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นคนที่วิกลจริตไม่ว่าศาลจะ
ได้สั่งให้เป็นคนที่ไร้ความสามารถหรือไม่และคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งไม่อุปการะเลี้ยงดูฝ่ายที่
วิกลจริตตามสมควรก็ได้ กระทำการอย่างใดหรือไม่กระทำการตามควรเป็นเหตุให้ฝ่ายที่วิกลจริต
ตกอยู่ในภาวะอันน่าจะเป็นภัยทางทรัพย์สิน ทางกาย ทางจิตใจก็ดี บุคคลซึ่งอาจร้องขอศาล
ให้สั่งให้บุคคลวิกลจริตเป็นคนที่ไร้ความสามารถตามมาตรา 29 หรือผู้อนุบาลมีอำนาจฟ้อง
คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูให้แก่ฝ่ายที่วิกลจริตนั้น และหรือขอให้ศาลมีคำสั่ง
ใด ๆ เพื่อคุ้มครองฝ่ายที่วิกลจริตนั้นได้

ในกรณีดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ถ้ายังมีใครมีคำสั่งของศาลแสดง ว่าคู่สมรสซึ่ง
วิกลจริตเป็นคนที่ไร้ความสามารถ ก็ให้บุคคลตามวรรคหนึ่งร้องขอศาล ในคดีเดียวกันนั้น
ให้ศาลมีคำสั่งว่าคู่สมรสซึ่งวิกลจริตนั้นเป็นคนที่ไร้ความสามารถ โดยจะขอให้ตั้งผู้อื่นเป็นผู
อนุบาล

ตามมาตรา 1463 ว่ายหรือไม่ก็ได้ หรือถ้าไม่มีคำสั่งของศาลว่าเป็นคนไร้ความสามารถ และมีผู้อนุมานแล้วจะขอให้ถอดถอนผู้อนุมานและแต่งตั้งผู้อนุมานใหม่ก็ได้

ในกรณีที่ผู้สมรสซึ่งถูกอ้างว่าเป็นคนวิกลจริตนั้นยังไม่ได้ถูกสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หากศาลเห็นว่าผู้สมรสนั้นยังไม่เป็นบุคคลที่ควรสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ใดยกคำร้องและยกฟ้องคดีเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูนั้นเสีย ถ้าเห็นว่าเป็นบุคคลที่ควรสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถแต่ยังไม่สมควรสั่งในเรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือมีคำสั่งใด ๆ เพื่อคุ้มครองฝ่ายที่วิกลจริตนั้น ก็ให้ศาลสั่งให้ผู้สมรสนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ โดยพิพากษายกคำขอค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือคำขอใด ๆ เพื่อคุ้มครองฝ่ายที่วิกลจริต

ความในมาตรานี้ไม่กระทบกระเทือนถึงอำนาจศาลที่จะสั่งตั้งผู้อนุมานตาม มาตรา 1463 และอำนาจสั่งตามมาตรา 1530

หมวด 4

ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา

มาตรา 1465 ถ้าสามีภริยามีใ้ทำสัญญากันไว้ในเรื่องทรัพย์สินเป็นพิเศษ ก่อนสมรส ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาในเรื่องทรัพย์สินนั้น ให้บังคับตามบทบัญญัติใน หมวดนี้

ถ้าข้อความใดในสัญญาก่อนสมรสขัดกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน หรือระบุให้ไร้กฎหมายประเทศอื่นบังคับเรื่องทรัพย์สินนั้น ข้อความนั้น ๆ เป็นโมฆะ

มาตรา 1466 สัญญาก่อนสมรสเป็นโมฆะ ถ้ามีใ้จกแจ้งข้อตกลงกันเป็น สัญญาก่อนสมรสนั้นไว้ในทะเบียนสมรสพร้อมกับการจดทะเบียนสมรส หรือมีใ้ทำเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อผู้สมรสและพยานอย่างน้อยสองคนแนบไว้ท้ายทะเบียนสมรส และใ้จกไว้ใน ทะเบียนสมรสพร้อมกับการจดทะเบียนสมรสว่าใ้มีสัญญานั้นแนบไว้

มาตรา 1467 เมื่อสมรสแล้วจะเปลี่ยนแปลงเพิกถอนสัญญาก่อนสมรสนั้น
ไม่ได้ นอกจากจะได้รับความอนุญาติจากศาล

เมื่อใดมีคำสั่งของศาลถึงที่สุดให้เปลี่ยนแปลงเพิกถอนสัญญาก่อนสมรสแล้ว
ให้ศาลแจ้งไปยังนายทะเบียนสมรสเพื่อแจ้งไว้ในทะเบียนสมรส

มาตรา 1468 ข้อความในสัญญาก่อนสมรสไม่มีผลกระทบกระเทือนถึงสิทธิ
ของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ว่าจะได้เปลี่ยนแปลงเพิกถอนโดยคำสั่งของศาล
หรือไม่ก็ตาม

มาตรา 1469 สัญญาที่เกี่ยวกับทรัพย์สินใดที่สามีภริยาได้ทำไว้ต่อกันใน
ระหว่างเป็นสามีภริยากันนั้น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะบอกล้างเสียในเวลาใดที่เป็นสามีภริยากัน
อยู่หรือภายในกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่ขาดจากการเป็นสามีภริยากันก็ได้ แต่ไม่กระทบกระเทือน
ถึงสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต

มาตรา 1470 ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา นอกจากที่ได้แยกไว้เป็นสินส่วนตัว
ย่อมเป็นสินสมรส

มาตรา 1471 สินส่วนตัวใดแก่ทรัพย์สิน

- (1) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอยู่ก่อนสมรส
- (2) ที่เป็นเครื่องใช้สอยส่วนตัว เครื่องแต่งกาย หรือเครื่องประดับ
กาย ตามควรแก่ฐานะหรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพของ
คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
- (3) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรส โดยการรับมรดกหรือ
โดยการให้โดยเสนหา
- (4) ที่เป็นของหมั้น

มาตรา 1472 สินส่วนตัวนั้น ถ้าได้แยกเปลี่ยนเป็นทรัพย์สินอื่นก็ดี ชื่อทรัพย์สิน
อื่นนั้นมากก็ดี หรือขายได้เป็นเงินมากก็ดี ทรัพย์สินอื่นหรือเงินที่ได้มานั้นเป็นสินส่วนตัว

สินส่วนตัวที่ถูกทำลายไปทั้งหมดหรือแค่บางส่วน แต่ได้ทรัพย์สินอื่นหรือเงินมาทดแทน ทรัพย์สินอื่นหรือเงินที่ได้มานั้นเป็นสินส่วนตัว

มาตรา 1473 สินส่วนตัวของคู่สมรสฝ่ายใดให้ฝ่ายนั้นเป็นผู้จัดการ

มาตรา 1474 สินสมรสใดแก่ทรัพย์สิน

(1) ที่คู่สมรสใดมาระหว่างสมรส

(2) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยพินัยกรรมหรือโดยการให้เป็นหนังสือเมื่อพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้ระบุว่าเป็นสินสมรส

(3) ที่เป็นคอกองของสินส่วนตัว

ถ้ากรณีเป็นที่สงสัยว่าทรัพย์สินอย่างหนึ่งเป็นสินสมรสหรือไม่ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นสินสมรส

มาตรา 1475 ถ้าสินสมรสใดเป็นจำพวกที่ระบุไว้ในมาตรา 456 แห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือที่มีเอกสารเป็นสำคัญ สามีหรือภริยาจะร้องขอให้ลงชื่อตนเป็นเจ้าของร่วมกันในเอกสารนั้นก็ไต่

มาตรา 1476 นอกจากสัญญาก่อนสมรสจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น สามีและภริยาเป็นผู้จัดการสินสมรสรวมกัน

มาตรา 1477 อำนาจจัดการสินสมรสนั้น รวมถึงอำนาจจำหน่าย จำนำ จำนอง หรือก่อนให้เกิดการติดพันซึ่งสินสมรสและอำนาจฟ้องและต่อสู้คดีเกี่ยวกับสินสมรสนั้นด้วย

มาตรา 1478 เมื่อฝ่ายใดต้องให้ความยินยอมหรือลงชื่อกับอีกฝ่ายหนึ่งในเรื่องจัดการทรัพย์สินแต่ไม่ให้ความยินยอม หรือไม่ยอมลงชื่อโดยปราศจากเหตุผล หรือไม่อยู่ในสภาพที่อาจให้ความยินยอมได้ อีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอศาลให้สั่งอนุญาตแทนได้

มาตรา 1479 การให้สามีหรือภริยากระทำ ซึ่งต้องได้รับความยินยอมร่วมกัน และถ้าการนั้นมีกฎหมายบัญญัติให้ทำเป็นหนังสือหรือให้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ความยินยอมนั้นต้องทำเป็นหนังสือ

มาตรา 1480 ในการจัดการสินสมรส ถ้าคู่สมรสฝ่ายหนึ่งได้ทำนิติกรรมไป โดยปราศจากความยินยอมของอีกฝ่ายหนึ่ง นิติกรรมนั้นจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบัน

ในกรณีที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งได้ทำนิติกรรมไปโดยปราศจากความยินยอมตามวรรคหนึ่ง คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งอาจขอให้ศาลเพิกถอนนิติกรรมนั้นได้ แต่ความข้อนี้มิให้ใช้บังคับถ้าปรากฏว่าในขณะที่ทำนิติกรรมนั้นบุคคลภายนอกได้กระทำการโดยสุจริต แต่การให้โดยเสนหาอันมิได้เป็นไปตามสมควรในทางศีลธรรมอันดีหรือในทางสมาคม คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งนั้นยอมขอให้ศาลเพิกถอนได้เสมอ

ให้นำความในมาตรา 240 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 1481 สามีหรือภริยาไม่มีอำนาจทำพินัยกรรมยกสินสมรสที่เกินกว่าส่วนของตนให้แก่บุคคลใดได้

มาตรา 1482 ในกรณีจะมีสัญญาก่อนสมรสหรือสัญญาระหว่างสมรสจะระบุให้สามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้จัดการสินสมรสแก่ฝ่ายเดียวหรือไม่ก็ตาม อีกฝ่ายหนึ่งก็ยังมีอำนาจจัดการบ้านเรือนหรือจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัวได้

ถ้าสามีหรือภริยาใช้อำนาจจัดการบ้านเรือนหรือจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัวเป็นที่เสียหายถึงขนาด อีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอให้ศาลสั่งห้ามหรือจำกัดอำนาจนี้เสียได้

มาตรา 1483 ในกรณีมีสัญญาก่อนสมรสหรือมีสัญญาระหว่างสมรสที่มีคำสั่งศาลอนุญาตให้สามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้จัดการสินสมรสไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ถ้าสามีหรือภริยาซึ่งมีอำนาจจัดการสินสมรสนั้นจะกระทำหรือกำลังกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งในการจัดการสินสมรสอันพึงเห็นได้ว่า จะเกิดความเสียหายถึงขนาด อีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอให้ศาลสั่งห้ามมิให้กระทำนั้นได้

มาตรา 1484 ถ้าสามีหรือภริยาซึ่งมีอำนาจจัดการสินสมรสตามมาตรา

1483

- (1) จัดการสินสมรสเป็นที่เสียหายถึงขนาด
- (2) ไม่อุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่ง
- (3) มีหนี้สินอันพันพันหรือทำหนี้เกินกึ่งหนึ่งของสินสมรส
- (4) ชักขวางการจัดการสินสมรสของอีกฝ่ายหนึ่งโดยไม่มีเหตุผล

อันสมควร

(5) มีพฤติการณ์ปรากฏว่าจะทำความเสียหายให้แก่สินสมรส
อีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอให้ศาลสั่งอนุญาตให้ตนเป็นผู้จัดการสินสมรสแก่ผู้เกี่ยว
หรือจะร้องขอให้แยกสินสมรสก็ได้

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้าฝ่ายใดร้องขอ ศาลอาจกำหนดวิธีคุ้มครองชั่วคราว
เพื่อจัดการสินสมรสตามที่เห็นสมควรก่อนก็ได้

มาตรา 1485 สามีหรือภริยาอาจร้องขอต่อศาลให้ตนเป็นผู้จัดการสินสมรส
โดยเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือเข้าร่วมจัดการในการนั้นได้ ถ้าการที่จะทำเช่นนั้นจะเป็น
ประโยชน์ยิ่งกว่า

มาตรา 1486 ในกรณีที่มิได้สัญญาถอนสมรส เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง
ถึงที่สุด ตามความในมาตรา 1483 มาตรา 1484 มาตรา 1485 อันเป็นคุณสมบัติร้องขอ
หรือตามมาตรา 1491 ให้ศาลแจ้งไปยังนายทะเบียนสมรสเพื่อจดทะเบียนสมรส

มาตรา 1487 ในระหว่างที่เป็นสามีภริยากัน ฝ่ายใดจะยึดทรัพย์สินของอีก
ฝ่ายหนึ่งไม่ได้ เว้นแต่สำหรับค่าอุปการะเลี้ยงดูและค่าดูราชการธรรมเนียมที่ยังมิได้ชำระตาม
คำพิพากษาของศาล

มาตรา 1488 ถ้าสามีหรือภริยาต้องรับผิดชอบส่วนตัว เพื่อชำระหนี้ที่ก่อไว้
ก่อนหรือระหว่างสมรส ให้ชำระหนี้นั้นด้วยสินส่วนตัวของฝ่ายนั้นก่อน เมื่อไม่พอจึงให้ชำระ
ด้วยสินสมรสที่เป็นส่วนของฝ่ายนั้น

มาตรา 1489 ถ้าสามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกัน ให้ชำระหนี้จากสินสมรส และสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่าย

มาตรา 1490 หนี้ที่สามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกันนั้นให้รวมถึงหนี้ที่สามีหรือภริยาก่อให้เกิดขึ้นในระหว่างสมรสดังต่อไปนี้

(1) หนี้ที่เกี่ยวแก่การจัดกิจการอันจำเป็นในครอบครัว การอุปการะเลี้ยงดูตลอดถึงการรักษาพยาบาลบุคคลในครอบครัว และการศึกษาของบุตรโดยควรแก่อัศภพ

(2) หนี้ที่เกี่ยวกับสินสมรส

(3) หนี้ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการงานซึ่งสามีภริยาทำด้วยกัน

(4) หนี้ที่สามีหรือภริยาก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียว แต่อีกฝ่าย

หนึ่งได้ให้สัตยาบัน

มาตรา 1491 ถ้าสามีหรือภริยาต้องคำพิพากษาให้ล้มละลาย สินสมรสย่อมแยกจากกันโดยอำนาจกฎหมายนับแต่วันที่ศาลพิพากษาให้ล้มละลายนั้น

มาตรา 1492 เมื่อใดแยกสินสมรสแล้ว ส่วนที่แยกออกเป็นของสามีหรือภริยาตกเป็นสินส่วนตัวของฝ่ายนั้น

มาตรา 1493 ในกรณีที่ไม่มีสินสมรสแล้ว สามีและภริยาต้องช่วยกันออกค่าใช้จ่ายสำหรับการบ้านเรือนตามส่วนมากและน้อยแห่งสินส่วนตัวของคน

หมวด 5

ความเป็นโมฆะของการสมรส

มาตรา 1494 การสมรสจะเป็นโมฆะก็แต่เฉพาะที่มีบัญญัติไว้ในหมวดนี้

มาตรา 1495 คำพิพากษาศาลเท่านั้นจะแสดงว่าการสมรสใดเป็นโมฆะ

มาตรา 1496 การสมรสที่ฝ่าฝืนมาตรา 1449 มาตรา 1450 มาตรา 1452 และมาตรา 1458 เป็นโมฆะ

มาตรา 1497 การร้องขอให้ศาลพิพากษาว่าการสมรสเป็นโมฆะนั้น ผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอให้อัยการเป็นผู้ร้องขอศาลก็ได้

มาตรา 1498 การสมรสที่เป็นโมฆะ ไม่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา

เมื่อมีคำพิพากษาของศาลแสดงว่าการสมรสใดเป็นโมฆะ ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดมีหรือไ้มาไม่ว่าก่อนหรือหลังจดทะเบียนสมรส รวมทั้งดอกเบี้ยเป็นของฝ่ายนั้น ถ้าเป็นทรัพย์สินที่ไ้มาโดยพินัยกรรม หรือโดยการให้โดยเสน่หา เมื่อพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้ระบุว่าให้ทั้งสองฝ่ายให้แบ่งคนละครึ่ง

มาตรา 1499 เหตุที่การสมรสเป็นโมฆะ ไม่เป็นผลให้ชายหรือหญิงผู้สมรสโดยสุจริตเสื่อมสิทธิที่ไ้มาเพราะการสมรสนั้น ถ้าฝ่ายเดียวทำการสมรสโดยสุจริต ฝ่ายนั้นมีสิทธิเรียกค่าทดแทนได้ และถ้าฝ่ายที่ทำการสมรสโดยสุจริตนั้นต้องยากจนลง และไม่มีรายไ้ต่อจากทรัพย์สิน หรือจากการงานตามที่เคยทำก่อนมีคำพิพากษาของศาลแสดงว่าการสมรสเป็นโมฆะ ฝ่ายนั้นมีสิทธิเรียกค่าเลี้ยงชีพไ้ด้วย

ให้นำความในมาตรา 1526 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 1500 เหตุที่ศาลพิพากษาว่าการสมรสใดเป็นโมฆะ ไม่เป็นผลให้บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต เสื่อมสิทธิที่ไ้มาก่อนศาลพิพากษาว่าการสมรสเป็นโมฆะโดยให้ถือเสมือนไม่มีคำพิพากษาเช่นนั้น

หมวด 6

การสิ้นสุดแห่งการสมรส

มาตรา 1501 การสมรสยอมสิ้นสุดลงด้วยความตาย หย่า หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอน

มาตรา 1502 การสมรสที่เป็นโมฆะสิ้นสุดลงเมื่อศาลพิพากษาให้เพิกถอน

มาตรา 1503 เหตุที่จะขอให้ศาลพิพากษาเพิกถอนการสมรส เพราะเหตุ
ว่าเป็นโมฆียะ มีเฉพาะในกรณีที่คู่สมรสทำการฝ่าฝืนมาตรา 1448 มาตรา 1505 มาตรา
1506 มาตรา 1507 และมาตรา 1509

มาตรา 1504 การสมรสที่เป็นโมฆียะเพราะฝ่าฝืนมาตรา 1448 คู่มีส่วน
ใดเสียขอให้เพิกถอนการสมรสได้ แต่มีคำมรคาหรือผู้ปกครองที่ให้ความยินยอมแล้วจะขอ
ให้เพิกถอนการสมรสไม่ได้

ถ้าศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนการสมรสจนชายหญิงมีอายุครบตามมาตรา 1448
หรือเมื่อหญิงมีครรภ์ก่อนอายุครบตามมาตรา 1448 ให้ถือว่า การสมรสสมบูรณ์มาตั้งแต่วันที่
สมรส

มาตรา 1505 การสมรสที่ได้กระทำไปโดยคู่สมรสฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดว่าคู่สมรส
การสมรสนั้นเป็นโมฆียะ

สิทธิขอเพิกถอนการสมรสเพราะสำคัญผิดว่าคู่สมรสเป็นอันระงับเมื่อเวลาได้
ผ่านพ้นไปแล้วเก้าสิบวันนับแต่วันสมรส

มาตรา 1506 ถ้าคู่สมรสได้ทำการสมรสโดยถูกกลั่นแกล้ง อันถึงขนาดซึ่งถ้า
มิได้มีกลั่นแกล้งนั้นจะไม่ทำการสมรส การสมรสนั้นเป็นโมฆียะ

ความในวรรคหนึ่ง ไม่ใช่บังคับในกรณีที่กลั่นแกล้งนั้นเกิดขึ้นโดยบุคคลที่สามโดย
คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งมิได้รู้เห็นด้วย

สิทธิขอเพิกถอนการสมรสเพราะถูกกลั่นแกล้งเป็นอันระงับเมื่อเวลาได้ผ่านพ้น
ไปแล้วเก้าสิบวันนับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงกลั่นแกล้ง หรือเมื่อเวลาได้ผ่านพ้นไปแล้วหนึ่งปี
นับแต่วันสมรส

มาตรา 1507 ถ้าคู่สมรสได้ทำการสมรสโดยถูกข่มขู่อันถึงขนาดซึ่งถ้ามิได้มี
การข่มขู่ นั้นจะไม่ทำการสมรส การสมรสนั้นเป็นโมฆียะ

สิทธิขอเพิกถอนการสมรสเพราะถูกข่มขู่เป็นอันระงับ เมื่อเวลาได้ผ่านพ้นไป
แล้วหนึ่งปีนับแต่วันที่พ้นจากการข่มขู่

มาตรา 1508 การสมรสที่เป็นโมฆียะเพราะคู่สมรสสำคัญผิดตัวหรือถูกกล
ฉ้อฉล หรือถูกข่มขู่ เฉพาะแก่คู่สมรสที่สำคัญผิดตัวหรือถูกกลฉ้อฉล หรือถูกข่มขู่เท่านั้นขอ
เพิกถอนการสมรสได้

ในกรณีที่มีสิทธิขอเพิกถอนการสมรสเป็นบุคคลที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความ
สามารถให้บุคคลซึ่งอาจร้องขอต่อศาลให้สั่งให้บุคคลวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถ ตาม
มาตรา 29 ขอเพิกถอนการสมรสได้ด้วย แต่ถ้ามียุติสิทธิขอเพิกถอนการสมรสเป็นคนวิกลจริต
ที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ บุคคลดังกล่าวจะร้องขอเพิกถอนการสมรสก็ได้
แต่ต้องขอให้ศาลสั่งให้คนวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถพร้อมกันด้วย ในกรณีที่ศาลมีคำสั่ง
ให้ยกคำขอให้ศาลสั่งเป็นคนไร้ความสามารถก็ให้ศาลมีคำสั่งยกคำขอเพิกถอนการสมรสของ
บุคคลดังกล่าวนั้นเสียด้วย

คำสั่งศาลให้ยกคำขอเพิกถอนการสมรสของบุคคลตามวรรคสอง ไม่กระทบ
กระเพื่อมสิทธิการขอเพิกถอนการสมรสของคู่สมรส แต่คู่สมรสจะต้องใช้สิทธินั้นภายในกำหนด
ระยะเวลาที่คู่สมรสมีอยู่ ถ้าระยะเวลาดังกล่าวเหลืออยู่ไม่ถึงหกเดือนนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง
ให้ยกคำขอเพิกถอนการสมรสของบุคคลดังกล่าว หรือไม่มีเหลืออยู่เลย ก็ให้ขยายระยะเวลา
นั้นออกไปได้ให้ครบหกเดือนหรืออีกหกเดือนนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งให้ยกคำขอเพิกถอนการ
สมรสของบุคคลดังกล่าว แล้วแต่กรณี

มาตรา 1509 การสมรสที่มีได้รับความยินยอมของบุคคลดังกล่าวในมาตรา
1454 การสมรสนั้นเป็นโมฆียะ

มาตรา 1510 การสมรสที่เป็นโมฆียะเพราะมิได้รับความยินยอมของบุคคล
ดังกล่าวในมาตรา 1454 เฉพาะบุคคลที่อาจให้ความยินยอมตามมาตรา 1454 เท่านั้น ขอ
ให้เพิกถอนการสมรสได้

สิทธิขอเพิกถอนการสมรสตามมาตรานี้ เป็นอันระงับเมื่อคู่สมรสนั้นมีอายุครบ
ยี่สิบปีบริบูรณ์หรือเมื่อหญิงมีครรภ์

การฟ้องขอเพิกถอนการสมรสตามมาตรานี้ให้เ้าอายุความหนึ่งปีนับแต่วันทราบ
การสมรส

มาตรา 1511 การสมรสที่ได้มีคำพิพากษาให้เพิกถอนนั้น ให้ถือว่าสิ้นสุดลง
ในวันที่คำพิพากษาดังที่สุด แต่จะอ้างเป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดย
สุจริตไม่ไ้ก่อนแต่จะไ้จดทะเบียนการเพิกถอนการสมรสนั้นแล้ว

มาตรา 1512 ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยผลการหย่าโดยคำพิพากษามาใช้บังคับ
แก่ขอรองการเพิกถอนการสมรสโดยอนุโลม

มาตรา 1513 ถ้าปรากฏว่าคู่สมรสที่ถูกฟ้องเพิกถอนการสมรสไ้รู้เห็นเป็น
ใจในเหตุแห่งโมฆียะกรรม คู่สมรสนั้นจะตองรับผิดชอบความเสียหายซึ่งคู่สมรสอีก
ฝ่ายหนึ่งไ้รับค่อกายหรือเสียงหรือทรัพย์สิน เนื่องจากการสมรสนั้น และให้นำมาตรา 1525
มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ถ้าหากการเพิกถอนการสมรสตามวรรคหนึ่งทำให้อีกฝ่ายหนึ่งยากจนลง และ
ไม่มีรายไ้พอจากทรัพย์สินหรือจากการทำงานที่เคยทำอยู่ระหว่างการสมรส คู่สมรสที่ถูก
ฟ้องนั้นจะตองรับผิดชอบในค่าเลี้ยงชีพซึ่งที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1526 ด้วย

มาตรา 1514 การหย่านั้นจะทำได้แต่โดยความยินยอมของทั้งสองฝ่ายหรือ
โดยคำพิพากษาของศาล

การหย่าโดยความยินยอมตองทำเป็นหนังสือและมีพยานลงลายมือชื่ออย่างน้อย
สองคน

มาตรา 1515 เมื่อไ้จดทะเบียนสมรสตามประมวลกฎหมายนี้ การหย่าโดย
ความยินยอมจะสมบูรณ์ค่อเมื่อสามีและภริยาไ้จดทะเบียนการหย่านั้นแล้ว

มาตรา 1516 เหตุฟ้องหย่ามีดังต่อไปนี้

- (1) สามีอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นฉันทริยชาติหรือภริยามีชู้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้
- (2) สามีหรือภริยาประพฤติชั่ว ไม่ว่าจะความประพฤติชั่วนั้นจะเป็น ความผิดอาญาหรือไม่ ถ้าเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่ง
 - (ก) ได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง
 - (ข) ได้รับความดูถูกเกลียดชังเพราะเหตุที่คงเป็นสามีหรือ ภริยาของฝ่ายที่ประพฤติชั่วอยู่ต่อไป หรือ
 - (ค) ได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควร ในเมื่อเอา สภาพฐานะและความ เป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามาคำนึงประกอบ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้
- (3) สามีหรือภริยาทำร้าย หรือทรมาณร่างกายหรือจิตใจ หรือหมิ่น ประมาทหรือเหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุพการีของฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ ถ้าเป็นการร้ายแรงอีก ฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้
- (4) สามีหรือภริยาจงใจจะทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินหนึ่งปี อีกฝ่าย หนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้
- (5) สามีหรือภริยาถูกศาลสั่งให้เป็นคนสามสุม อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่า ได้
- (6) สามีหรือภริยาไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่ง ความสมควรหรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง ทั้งนี้ ถ้าการ กระทำนั้นถึงขนาดที่อีกฝ่ายหนึ่งเดือดร้อนเกินควรในเมื่อเอาสภาพ ฐานะและความ เป็นอยู่ ร่วมกันฉันสามีภริยามาคำนึงประกอบ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

(7) สามีหรือภริยาวิกลจริตตลอดมาเกินสามปี และความวิกลจริตนั้นมีลักษณะยากจะหายได้ ทั้งทั้งความวิกลจริตถึงขนาดที่จะนอนอยู่รวมกันฉันสามีภริยาต่อไปไม่ได้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(8) สามีหรือภริยามีทัศนคติที่กระทำไว้เป็นหนังสือในเรื่องความประพฤติ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(9) สามีหรือภริยาเป็นโรคจิตตกอย่างร้ายแรงอันอาจเป็นภัยแก่อีกฝ่ายหนึ่งและโรคนี้อีกขณะเรื้อรังไม่มีทางที่จะหายได้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(10) สามีหรือภริยามีสภาพแห่งกายทำให้สามีหรือภริยานั้นไม่อาจรวมประเวณีได้ตลอดกาล อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

มาตรา 1517 เหตุฟ้องหย่าตามมาตรา 1516 (1) และ (2) ถ้าสามีหรือภริยาแล้วแต่กรณี ใดยินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำที่เป็นเหตุหย่านั้น ฝ่ายที่ยินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจนั้นจะยกเป็นเหตุฟ้องหย่าไม่ได้

เหตุฟ้องหย่าตามมาตรา 1516 (10) ถ้าเกิดเพราะการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง อีกฝ่ายหนึ่งนั้นจะยกเป็นเหตุฟ้องหย่าไม่ได้

ในกรณีฟ้องหย่าโดยอาศัยเหตุแห่งการนิคหิต์ตามมาตรา 1516 (8) นั้น ศาลเห็นว่าความประพฤติของสามีหรือภริยาอันเป็นเหตุให้ทำทัศนคติเป็นเหตุเลิกนอภหรือไม่สำคัญเกี่ยวแก่การอยู่รวมกันฉันสามีภริยาโดยปกติสุข ศาลจะไม่พิพากษาให้หย่าก็ได้

มาตรา 1518 สิทธิฟ้องหย่าย่อมหมดไปในเมื่อฝ่ายที่มีสิทธิฟ้องหย่าได้กระทำการอันแสดงให้เห็นว่าได้ให้อภัยในการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นเหตุให้เกิดสิทธิฟ้องหย่านั้นแล้ว

มาตรา 1519 ในกรณีที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นคนวิกลจริตและมีเหตุหย่าเกิดขึ้นไม่ว่าเหตุนั้นจะใดเกิดขึ้นก่อนหรือภายหลังการเป็นคนวิกลจริต ใญ่บุคคลซึ่งอารงขอต่อศาลให้สั่งใญ่บุคคลวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถตามมาตรา 29 มีอำนาจฟ้องคู่สมรส

อีกฝ่ายหนึ่งขอให้ศาลพิพากษาให้หย่าขาดจากกันและแบ่งทรัพย์สินได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้ายังมีใครมีคำสั่งของศาลแสดงว่าคู่สมรสซึ่งวิถัจฉริทเป็นคนไร้ความสามารถก็ให้บุคคลดังกล่าวร้องขอต่อศาลในคดีเดียวกันนั้น ให้ศาลมีคำสั่งว่าคู่สมรสซึ่งวิถัจฉริทนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ

เมื่อบุคคลดังกล่าวเห็นสมควร จะร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งตามมาตรา 1526 หรือมาตรา 1530 ควบก็ได้

ในกรณีที่คู่สมรสซึ่งถูกอ้างว่าเป็นคนวิถัจฉริทยังไม่ได้ถูกสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถก็ให้ยกฟ้องคดีนั้นเสีย ถ้าเห็นว่าเป็นบุคคลที่ควรสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถแต่ยังไม่สมควรจะให้มีการหย่า ก็ให้ศาลสั่งให้คู่สมรสนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ โดยจะไม่สั่งเรื่องผู้อนุญาตหรือจะตั้งผู้อื่นเป็นผู้อนุญาตตามมาตรา 1463 ก็ได้ คงพิพากษายกแต่เฉพาะข้อหย่า ในกรณีเช่นนี้ศาลจะสั่งกำหนดค่าเลี้ยงชีพด้วยก็ได้ ในกรณีที่ศาลเห็นว่าคู่สมรสนั้นวิถัจฉริทอันควรสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ และยังมีเหตุควรให้หย่าด้วย ก็ให้ศาลสั่งในคำพิพากษาให้คู่สมรสนั้นเป็นคนไร้ความสามารถตั้งผู้อนุญาตและให้หย่า

ในกรณีนี้ ถ้าศาลเห็นว่าเหตุหย่าที่ยกขึ้นอ้างในการฟ้องร้องนั้นไม่เหมาะสมแก่สภาพของคู่สมรสซึ่งเป็นคนไร้ความสามารถที่จะหย่าจากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งก็ดี พฤติการณ์ไม่สมควรที่จะให้มีการหย่าขาดจากกันก็ดี ศาลจะพิพากษาไม่ให้หย่าก็ได้

มาตรา 1520 ถ้าสามารถหย่าโดยความยินยอม ให้ทำความตกลงว่าฝ่ายใดจะปกครองบุตรคนใดเป็นหนังสือ ถ้ามิได้ตกลงกันหรือตกลงกันไม่ได้ ให้ศาลเป็นผู้ชี้ขาด กำหนดโดยคำพิพากษาของศาล ให้ฝ่ายชนะคดีเป็นผู้ปกครอง เว้นแต่ศาลจะชี้ขาดให้อีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกเป็นผู้ปกครอง

มาตรา 1521 ถ้าปรากฏว่าผู้ปกครองตามมาตรา 1520 ประพฤติตนไม่สมควรหรือภายหลังพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป ศาลมีอำนาจสั่งเปลี่ยนตัวผู้ปกครองโดยเพ่งเล็งถึงความผาสุกและประโยชน์ของบุตรนั้นเป็นประมาณ

แม้จะมอบให้ฝ่ายหนึ่งปกครองก็ตาม อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิที่จะติดต่อกับบุตรของคน
ใดก็ตามสมควร แล้วแก่พฤติการณ์

มาตรา 1522 ถ้าสามีภริยาตายโดยความยินยอม ให้ทำความตกลงกันไว้ใน
สัญญาตายว่าสามีภริยาทั้งสองฝ่าย หรือสามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะออกเงินค่าอุปการะ
เลี้ยงดูบุตรเป็นจำนวนเงินเท่าใด

ถ้าตายโดยคำพิพากษาของศาลหรือในกรณีที่สัญญาตายมิได้กำหนดเรื่องค่า
อุปการะเลี้ยงดูบุตรไว้ ให้ศาลเป็นผู้กำหนด

มาตรา 1523 เมื่อศาลพิพากษาให้หย่ากันเพราะเหตุความมาตรา 1516 (1)
ภริยาหรือสามีมีสิทธิได้รับค่าทดแทน จากสามีหรือภริยาและจากหญิงอื่นหรือชู้ แล้วแก่กรณี

สามีจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งล่วงเกินภริยาไปในทำนองชู้สาวก็ได้ และภริยา
จะเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่แสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีสัมพันธ์กับสามีในทำนอง
ชู้สาวก็ได้

ถ้าสามีหรือภริยายินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจให้อีกฝ่ายหนึ่งกระทำการความมาตรา
1516 (1) หรือให้ผู้อื่นกระทำการความวรรคสอง สามีหรือภริยานั้นจะเรียกค่าทดแทนไม่ได้

มาตรา 1524 ถ้าเหตุแห่งการหย่าตามมาตรา 1516 (3) (4) หรือ (6)
เกิดขึ้นเพราะฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบก่อให้เกิดขึ้นโดยมุ่งประสงค์ให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่อาจทนได้จึง
ต้องฟ้องหย่าอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิได้รับค่าทดแทนจากฝ่ายที่ฟ้องรับผิดชอบ

มาตรา 1525 ค่าทดแทนตามมาตรา 1523 และมาตรา 1524 นั้น ให้ศาล
วินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์ โดยศาลจะสั่งให้ชำระครั้งเดียวหรือแบ่งชำระเป็นงวด ๆ มี
กำหนดเวลาตามที่ศาลจะเห็นสมควรก็ได้

ในกรณีที่ผู้จะต้องชำระค่าทดแทนเป็นคู่สมรสของอีกฝ่ายหนึ่ง ให้ศาลคำนึงถึง
จำนวนทรัพย์สินที่คู่สมรสนั้นได้รับไปจากการแบ่งสินสมรสเพราะการหย่านั้นด้วย

มาตรา 1526 ในคดีหย่า ถ้าเหตุแห่งการหย่าเป็นความผิดของกลุ่มสมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่ฝ่ายเดียว และการหย่านั้นจะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งยากจนลง เพราะไม่มีรายได้ออกจากทรัพย์สินหรือจากการงานตามที่เคยทำอยู่ระหว่างสมรส อีกฝ่ายหนึ่งนั้นจะขอให้ฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบค่าเลี้ยงชีพให้ได้ ค่าเลี้ยงชีพนี้ศาลอาจให้เพียงใดหรือไม่ก็ได้ โดยคำนึงถึงความสามารถของผู้ให้และฐานะของผู้รับและให้นำบทบัญญัติมาตรา 1598/39 มาตรา 1598/40 และมาตรา 1598/41 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

สิทธิเรียกร้องค่าเลี้ยงชีพเป็นอันสิ้นสุด ถ้ามิใช่ฟ้องหรือฟ้องแย้งในคดีหย่านั้น

มาตรา 1527 ถ้าหย่าขาดจากกันเพราะเหตุวิกฤตชีวิตตามมาตรา 1516 (7) หรือเพราะเหตุเป็นโรคจิตค่อนอย่างร้ายแรงตามมาตรา 1516 (9) กลุ่มสมรสอีกฝ่ายหนึ่งต้องออกค่าเลี้ยงชีพให้แก่ฝ่ายที่วิกฤตชีวิตหรือฝ่ายที่เป็นโรคจิตค่อนนั้นโดยคำนวณค่าเลี้ยงชีพอนุโลมตามมาตรา 1526

มาตรา 1528 ถ้าฝ่ายที่รับค่าเลี้ยงชีพสมรสใหม่ สิทธิรับค่าเลี้ยงชีพย่อมหมดไป

มาตรา 1529 สิทธิฟ้องร้องโดยอาศัยเหตุในมาตรา 1516 (1) (2) (3) หรือ (6) หรือมาตรา 1523 ย่อมระงับไปเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันผู้กล่าวอ้างหรือการรู้ความจริงซึ่งตนอาจยกขึ้นกล่าวอ้าง

แต่ก่อนจะยกขึ้นฟ้องหย่าไม่ได้แล้วนั้น อาจนำสืบสนับสนุนคดีฟ้องหย่าซึ่งอาศัยเหตุอย่างอื่น

มาตรา 1530 ขณะคดีฟ้องหย่าอยู่ในระหว่างพิจารณา ถ้าฝ่ายใดร้องขอ ศาลอาจสั่งชั่วคราวให้จัดการตามที่เห็นสมควร เช่น ในเรื่องสินสมรส ที่พักอาศัยการอุปการะเลี้ยงดูสามีภริยาและการพิทักษ์อุปการะเลี้ยงดูบุตร

มาตรา 1531 การสมรสที่จดทะเบียนตามกฎหมายนั้น การหย่าโดยความยินยอมของกลุ่มสมรสทั้งสองฝ่ายมีผลนับแต่เวลาจดทะเบียนการหย่าเป็นต้นไป

การหย่าโดยคำพิพากษามีผลแก่เวลาที่คำพิพากษาดังที่สุด แต่จะอ้างเหตุเสื่อม
สิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่จะโต้จดทะเบียนการหย่านั้นแล้ว
มาตรา 1532 เมื่อหย่ากันแล้วให้จัดการแบ่งทรัพย์สินของสามีภริยา แต่ใน
ระหว่างสามีภริยา

(ก) ถ้าเป็นการหย่าโดยความยินยอมของทั้งสองฝ่าย ให้จัดการแบ่ง
ทรัพย์สินของสามีภริยาตามที่มีอยู่ในเวลาจดทะเบียนการหย่า

(ข) ถ้าเป็นการหย่าโดยคำพิพากษาของศาล คำพิพากษาส่วนที่บังคับ
ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยานั้น มีผลย้อนหลังไปถึงวันฟ้องหย่า

มาตรา 1533 เมื่อหย่ากันให้แบ่งสินสมรสให้ชายและหญิงได้ส่วนเท่ากัน

มาตรา 1534 สินสมรสที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจำหน่ายไปเพื่อประโยชน์คน
ฝ่ายเดียวกันก็ จำหน่ายไปโดยเจตนาทำให้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเสียหายก็ จำหน่ายไปโดยมิได้
รับความยินยอมของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งในกรณีกฎหมายบังคับว่าการจำหน่ายนั้นจะต้องได้รับความ
ยินยอมของอีกฝ่ายหนึ่งด้วยก็ จงใจทำลายให้สูญหายไปก็ ให้ถือว่าทรัพย์สิน
นั้นยังคงมีอยู่เพื่อจัดแบ่งสินสมรสตามมาตรา 1533 และถ้าคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งได้รับส่วนแบ่ง
สินสมรสไม่ครบตามจำนวนที่ควรจะได้ ให้คู่สมรสฝ่ายที่ได้จำหน่ายหรือจงใจทำลายสินสมรสนั้น
ชดเชย จากสินสมรสส่วนของคนหรือสินส่วนตัว

มาตรา 1535 เมื่อการสมรสสิ้นสุดลง ให้แบ่งความรับผิดชอบในหนี้ที่จะต้องรับผิดชอบ
ด้วยกันตามส่วนเท่ากัน